

2008 İLERLEME RAPORU YAYIMLANDI

Avrupa Birliği Komisyonu 5 Kasım 2008 tarihinde Genişleme Stratejileri ve Temel Hedefler 2008 – 2009 (Enlargement Strategies and Main Challenges) adlı belge ile halen AB üyeliğine adaylık sürecinde bulunan üç ülke (Hırvatistan, Makedonya ve Türkiye) ve potansiyel aday konumundaki altı ülke (Amavutluk, Bosna – Hersek, Karadağ, Sırbistan ve Kosova) hakkındaki İlerleme Raporlarını (Progress Reports) yayımladı.

Söz konusu belgelerin içeriği genel itibariyle sürpriz olmayıp, Komisyon'dan beklenen yaklaşımları yansıtmaktadır.

Komisyon, Türkiye'ye ait 2008 yılı ilerleme raporundaki ekonomik kriterler bölümünü Kopenhag Ekonomik Kriterleri çerçevesinde 'piyasa ekonomisinin işleyişi' ve 'Birlik içinde rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle baş edebilme kapasitesi' açısından 2008 yılı Eylül ayına kadar yaşanan gelişmeleri göz önüne alarak hazırlamıştır.

Rapor, piyasa ekonomisinin işleyişi bağlamında genel olarak olumlu saptamalar içermektedir:

Sürdürülen *ekonomi politikaları* başarılı bulunmakla birlikte gerek yaşanan siyasi gerilimler gerekse kurumlar arası yetki karmaşasının tam olarak aşılabilmesi eleştirilmiştir. Türkiye'nin Komisyon ve IMF ile uyumlu politikalar sürdürdüğü ve eşgüdümün büyük ölçüde sağlandığı belirtilmiştir.

Makroekonomik istikrarın son iki yılda sağlanamadığı istatistiklerle ortaya konulmuş, küresel mali durgunluğun ve iç siyasi belirsizliğin bu durumun ortaya çıkmasında önemli rol aldığı kaydedilmiştir. Ayrıca, petrol fiyatlarındaki artışın etkisiyle artan cari açığın tehlikeli boyutlara ulaştığı vurgulanmıştır. Raporda, işsizlik oranındaki artış özellikle kadınların istihdamındaki düşüklük, emek arzı ve talebi arasındaki yapısal uyumsuzluk ve sosyal güvenlik sistemindeki aksaklıklara bağlanmıştır. Enflasyon değerlerinin giderek kötüleştiği, hedeflenenin çok üzerinde gerçekleştiği belirtilmiştir. Fiyat istikrarının kısmen dış faktörlere bağlı olarak olumsuz seyrettiği vurgulanmıştır. Komisyon, her ne kadar hedef tutturulamamışsa da hükümetin mali performansını olumlu bulmuş, kamu borç oranının 'beş yıllık (2008 – 2012) orta vadeli mali çerçeve'nin yürürlüğe girmesiyle düşeceği öngörüsünde bulunmuştur. Komisyon raporda, Hükümetin bu yolla elde edeceği kazançların üç büyük projeye (kapsamlı istihdam paketi ve sosyal güvenlik reformu, Güneydoğu Anadolu Projesi altyapı yatırımları ve yerel yönetimlere yetki devri) aktarılacağını ifade etmiştir. Raporda, genel olarak, temkinli mali politika sayesinde mali sürdürülebilirliğin güçlendirildiği mesajı verilmiştir. Bununla birlikte, mali pozisyonun şoklara karşı savunmasız olmayı sürdürmekte olduğu, artan belirsizlik ve süren mali kriz karşısında daha güçlü önlemlere ihtiyaç duyulduğu da eklenmiştir. 2007 yılında Maliye Bakanlığı bünyesinde kurulan bazı eşgüdüm ve kontrol birimlerinin bütçeleme sürecinin hesap verebilirliği, etkinliği ve şeffaflığı açısından faydalı sonuçlar verdiği belirtilmiştir. Bunun yanında, tüm vergi idaresi yetkilerinin Gelir İdaresi Başkanlığı altında toplanması, denetim kapasitesinin güçlendirilmesi ve standart risk temelli denetim tekniklerinin kullanılması gibi reformların en kısa zamanda gerçekleştirilmesi tavsiye edilmiştir. Ayrıca, rapora göre kamu borcunun düzeyi, mali sürdürülebilirlik açısından artık önemli bir endişe kaynağı oluşturmamakla birlikte, geniş dış dengesizlikler dikkate alındığında, makroekonomik istikrar şoklara karşı savunmasız olmaya devam etmektedir.

Piyasa güçlerinin etkileşimi, yani ekonomiye ve fiyatlara devlet müdahaleleri konusunda da kısmen ilerleme kaydedildiği ancak halen serbest piyasa ilkeleri açısından bu müdahalelerin yüksek

seviyede kaldığı ifade edilmiştir. Buna karşılık küçük eksiklikler olmasına rağmen düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlığının büyük ölçüde korunduğu belirtilmiştir. Diğer yandan, özelleştirmelerin hız kaybetmesine rağmen özel sektörün ekonomi içindeki payının yeterince yüksek olduğu (~%89) ve sonuç olarak özelleştirme alanında kaydedilen ilerlemenin olumlu olduğu ifade edilmiştir.

Komisyon raporda, Türkiye'nin iş ortamının iyileştirilmesi ve *pazara giriş ve çıkış* önündeki engellerin azaltılması yönündeki çabalarını takdir etmiştir. Ancak, deniz ulaştırması, sivil havacılık, yer hizmetleri, kara ulaştırması, radyo ve TV yayıncılığı, enerji, muhasebe ve eğitim alanlarında yabancı mülkiyete yönelik sektörel kısıtlamaların devam ettiğini, yeni lisanslar verilmediği için, bankacılık ve sermaye piyasalarına girişlerin satın alma ve birleşmelerle sınırlı kaldığını belirtmiştir. Genel olarak, pazara giriş ve çıkış alanında bir miktar ilerleme sağlandığını kaydetmiştir.

Mali sektör gelişimiyle ilgili olarak mali sektörün 2007 ve 2008 yıllarında düzenli olarak büyüdüğü ve önemli miktarda yabancı yatırım çektiğine dikkat çekilmiştir. Raporda, Merkez Bankası'nın, mali sektördeki gelişmelerin daha yakından izlenmesi yönünde kayda değer çabalar gösterdiği, likidite ihtiyaçlarının sıkılaştırıldığı, özel sektör borcuyla özel sektörün döviz kurlarındaki dalgalanmalardan etkilenmesinin daha iyi izlenmesine yönelik yeni bir çalışma başlatıldığı olumlu şekilde karşılanmıştır.

Komisyon, raporunda Birlik içinde rekabetçi baskı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi bakımından genel olarak olumlu bir yaklaşım sergilemiştir.

İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı, ilgili makamların, şirketlerin piyasaya girişleri ve çalışmaları önündeki idari engellerin azaltılması, vergi sisteminin azaltılması ve basitleştirilmesi, vergi idaresinin etkinliğinin geliştirilmesi ve devlet teşebbüslerinin özelleştirilmesi faaliyetleri sayesinde güçlendirilmiştir. Böylece ülke ekonomisi dış mali baskılara ve şoklara karşı dayanıklı hale getirilmiştir.

Raporda, *insani ve fiziksel sermaye* açısından belli ilerlemeler sağlandığı belirtilmiş, ancak özellikle genel eğitim düzeyi konusunda halen yetersizliklerin sürdüğü ifade edilmiştir. İç ve dış yatırımın sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde geliştiği, ancak yetersiz alt yapı yatırımlarının ekonomik faaliyetleri artan oranlarda olumsuz şekilde etkilediği vurgulanmıştır.

Sektör ve işletme yapısı konusunda ise şu hususlar vurgulanmıştır: Tarımın istihdam ve gelirdeki payı giderek azalmakta ve hizmetler sektörüne doğru kaymaktadır. KOBİ'ler tüm girişimlerin % 99, toplam istihdamın % 77'sini oluşturmaktadır. Ancak, KOBİ'lerin sermaye yatırımı, katma değer, ihracat ve banka kredileri açısından performansı oldukça düşüktür. Bu durum, KOBİ'lerin düşük verimlilik, sınırlı mali imkanlar ve dışa açılmama gibi sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Ayrıca, başta KOBİ'ler olmak üzere tüm sektörlerde kayıtdışılık halen yaygın önemli bir sorun olarak dumaktadır.

Komasyon, raporda *devletin rekabete etkisinin* ise azaltılmakla birlikte, devlet müdahalesi rekabeti ve rekabet edebilme gücünü önemli ölçüde etkilemeye devam ettiği vurgulanmıştır.

Son olarak, AB'yle ekonomik bütünleşme açısından şu değerlendirmelerde bulunulmuştur: Türkiye ticarete dışa açıklığı düşük bir oranda artmıştır. AB'ye yapılan ihracat artmış ancak ithalat daha yüksek oranda azalmıştır. Bunda AB dışı ülkelerden yapılan enerji ithalatındaki artışın büyük rolü olmuştur. AB ülkelerinden yatırımcılar Türkiye'de ağırlıklı olarak yatırım yapmaya devam etmişlerdir. Kayıtlara geçen doğrudan yabancı sermaye girişinin AB ülkelerinden kaynaklanan payı 2006'da % 82 iken, bu oran 2007'de yaklaşık üçte ikiye düşmüştür. 2008'in ilk çeyreğinde, AB'den kaynaklanan doğrudan yabancı sermaye akışının payı daha da düşerek % 53 olmuştur. 2007'de, kişi başına GSYİH, AB-27 ortalamasının % 43,3'ü olarak gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, AB Türkiye'nin en büyük ticaret ve yatırım ortağı olmaya devam etmektedir.

2008 Progress Report For Turkey is Published

On November 5, 2008, EU Commission published Progress Report for Turkey, as well as for other candidate and potential candidate countries, together with the document named Enlargement Strategies and Main Challenges.

The general approach of the Commission in these documents is regarded as not surprising in that they are broadly parallel to the expectations.

The economic criteria section of the Progress Report was prepared in the context of Copenhagen Economic Criteria. In this section, Turkish economy was analyzed in terms of the existence of a functioning market economy and the capacity to cope with competitive pressure and market forces within the Union with considering the developments until the September of 2008.

Generally speaking, the report can be considered positive in evaluating the market economy in Turkey. The Commission, in this report, appraises the efforts made for improving the conditions of economic policy essentials, macroeconomic stability, interplay of market forces, market entry and exit, legal system, and financial sector development. However, the Commission also criticizes some aspects of economy showing that Turkish authorities have progressed very little in some important areas. On the other hand, the Commission accepts that Turkish economy was negatively affected by the global financial recession and domestic political instability. Besides, the Commission declares its hope about further improvement of Turkish economy towards a fully functioning economy.

It is understood in the report that the Commission is also affirmative concerning the capacity of Turkish economy to cope with competitive pressure and market forces in the Union. To evaluate this capacity, the report made some assessment about the existence of a functioning economy, human and physical capital, sectoral and enterprise structure, state influence on competitiveness and economic integration with the EU. The Commission comes to the conclusion, in the report, that Turkey has made a good progress in preparing its economy for the market economy competition in recent years; however, there is still some considerable deficiency especially in education and training of the population and the conditions that SMEs face. The Commission, in this part of the report, emphasized that the EU still remains the largest trading and investment partner of Turkey.

